

Sygn. akt II UK 424/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 kwietnia 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Bogusław Cudowski (przewodniczący)

SSN Zbigniew Korzeniowski

SSN Roman Kuczyński (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku K. A.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
o prawo do emerytury,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 8 kwietnia 2014 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 9 kwietnia 2013 r.,

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Ubezpieczony K. A. odwołał się od decyzji organu rentowego z dnia 18 kwietnia 2012 r., odmawiającej mu prawa do emerytury w wieku obniżonym.

Sąd Okręgowy - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w G. wyrokiem z dnia 18 lipca 2012 r. zmienił zaskarżoną decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych i przyznał K. A. prawo do emerytury od dnia 3 lutego 2012 r.

Powyższe rozstrzygnięcie Sąd Okręgowy oparł na następujących ustaleniach i rozważaniach. Ubezpieczony K. A., urodzony 3 lutego 1952 r., w dniu 17 lutego 2012 r. złożył w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych wnioski o emeryturę. W toku postępowania przed organem rentowym na dzień 1 stycznia 1999 r. udowodnił 30 lat i 15 dni okresów składkowych i nieskładkowych, w tym 14 lat, 10 miesięcy i 10 dni pracy w szczególnych warunkach. Zaskarżoną w sprawie decyzją z dnia 18 kwietnia 2012 r. organ rentowy odmówił ubezpieczonemu prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym z tytułu pracy w szczególnych warunkach z uwagi na niespełnienie jednego z warunków koniecznych w świetle dyspozycji art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych do nabycia tego prawa, tj. wobec nie udowodnienia wymaganego 15 - letniego okresu pracy w szczególnych warunkach. Od 1 września 1966 r. do 30 czerwca 1975 r. ubezpieczony był zatrudniony w PKP w tym: - w okresie 1 września 1966 r. - 30 czerwca 1969 r. jako uczeń praktycznej nauki zawodu, - w okresie 1 lipca 1969 r. - 30 czerwca 1975 r. jako rzemieślnik. W ramach praktycznej nauki zawodu, do ukończenia 16 lat, ubezpieczony pracował 6 godzin dziennie. Po ukończeniu 16 lat, obowiązywał go 8- godzinny wymiar czasu pracy, z tym że 2 razy w tygodniu w czwartek i piątek uczęszczał na zajęcia szkolne, które zmniejszały wyżej wskazany wymiar czasu pracy. Od dnia 26 kwietnia 1973 r. do dnia 9 kwietnia 1975 r. ubezpieczony odbywał zasadniczą służbę wojskową, a po wojsku podjął pracę z dniem 16 kwietnia 1975 r. powracając na dotychczas zajmowane stanowisko. Do pracy w warunkach szczególnych organ rentowy uwzględnił okres pracy na kolei z wyłączeniem okresu praktycznej nauki zawodu oraz odbywania zasadniczej służby wojskowej. W czasie zatrudnienia w PKS w S. w okresie 7 czerwca 1976 r. - 31 marca 1984 r. ubezpieczony na okres od 24 września 1981 r. - 24 września 1982 r. oddelegowany był do pracy w Iraku. Po zakończeniu tej pracy od dnia 2 października 1982 r. do dnia 2 listopada 1982 r. wykorzystywał przysługujący mu urlop wypoczynkowy w wymiarze 26 dni, a od dnia 3 listopada 1982 r. do dnia 1 grudnia 1982 r. 25 dni wolnych z tytułu skróconego tygodnia nominalnego czasu pracy. Od dnia 2 grudnia 1982 r. ubezpieczony na powrót podjął pracę w PKS. Okres pracy w PKS oraz okres pracy na kontrakcie w Iraku organ rentowy zaliczył do pracy w warunkach szczególnych, z wyłączenie

okresu urlopu wypoczynkowego oraz dni wolnych od 2 października 1982 r. do 1 grudnia 1982 r.

W oparciu o tak ustalony stan faktyczny Sąd Okręgowy zważył, że wywiedzione odwołanie zasługuje na uwzględnienie. W przedmiotowej sprawie bezspornym było, że ubezpieczony w dniu 3 lutego 2012 r. osiągnął 60-ty rok życia, na dzień 1 stycznia 1999 r. udokumentował okres składkowy i nieskładkowy w wymiarze co najmniej 25 lat, nie przystąpił do otwartego funduszu emerytalnego oraz nie pozostaje w stosunku pracy. Przedmiotem sporu pozostawało jedynie ustalenie, czy są podstawy do zaliczenia do okresu pracy w warunkach szczególnych okresu praktycznej nauki zawodu oraz okresu odbywania zasadniczej służby wojskowej w czasie zatrudnienia w PKP w warunkach szczególnych. Co do pierwszego z okresów, za słuszne uznał Sąd stanowisko organu rentowego, że okres praktycznej nauki zawodu nie może być zaliczony jako okres pracy w warunkach szczególnych. W ocenie Sądu Okręgowego całkowicie chybione było natomiast stanowisko pozwanego odnośnie tego, że do pracy w warunkach szczególnych nie podlega uwzględnieniu okres odbywania zasadniczej służby wojskowej. Zgodnie z art. 108 ust. 1 ustawy z dnia 29 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony, obowiązującej w okresie odbywania przez ubezpieczonego służby wojskowej, czas odbywania zasadniczej lub okresowej służby wojskowej wlicza się pracownikowi do okresu zatrudnienia w zakresie wszelkich uprawnień związanych z tym zatrudnieniem, jeżeli po odbyciu tej służby podjął on zatrudnienie w tym samym zakładzie pracy, w którym był zatrudniony przed powołaniem do służby, a warunkiem wliczenia służby wojskowej do okresu zatrudnienia jest zachowanie terminów, o których mowa w art. 106 ust. 1 lub w art. 107 ust. 1 czyli terminu 30-tu dni od dnia zwolnienia z wojska. Twierdzenie pozwanego, że owo zaliczenie nie dotyczy uprawnień z systemu ubezpieczenia społecznego w ocenie Sądu było błędne. Sąd przyjął stanowisko, że okres służby wojskowej podlega wliczeniu do okresu zatrudnienia w zakresie wszelkich uprawnień związanych z zatrudnieniem. Przez „wszelkie uprawnienia związane z zatrudnieniem”, w ocenie Sądu, rozumie się nie tylko uprawnienia „ze stosunku pracy”, ale i uprawnienia związane z tym stosunkiem, a więc także uprawnienia w sferze ubezpieczeń społecznych, będące pochodnymi pozostawania w stosunku

pracy. Ubezpieczony ponad wszelką wątpliwość przed powołaniem do zasadniczej służby wojskowej wykonywał pracę w warunkach szczególnych, a następnie w terminie 30 dni od daty zwolnienia ze służby podjął zatrudnienie w dotychczasowym charakterze. Brak było podstaw do odmowy zaliczenia ubezpieczonemu do okresu pracy w warunkach szczególnych okresu odbywania zasadniczej służby wojskowej. W tej sytuacji Sąd Okręgowy uznał, że ubezpieczony spełnił wszystkie przesłanki dla nabycia emerytury w obniżonym wieku, ponieważ osiągnął wymagany wiek 60 lat, na dzień 1 stycznia 1999 r. udokumentował okres składkowy i nieskładkowy w wymiarze powyżej 25 lat, nie przystąpił do otwartego funduszu emerytalnego oraz nie pozostawał w stosunku pracy, a także spełnił przesłankę co najmniej 15 lat zatrudnienia w szczególnych warunkach.

Apelację od powyższego wyroku wywiódł organ rentowy, zaskarżając go w całości i zarzucając mu naruszenie przepisu art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w związku z § 2 § 3 i § 4 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze poprzez przyjęcie, że wnioskodawca spełnił wszystkie warunki do przyznania prawa do emerytury.

Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 9 kwietnia 2013 r. oddalił apelację organu rentowego. Sąd wskazał, że wobec bezspornego okresu pracy w warunkach szczególnych wynoszącego 14 lat, 10 miesięcy i 10 dni, przy uwzględnieniu spornego okresu służby wojskowej - od 26 kwietnia 1973 r. do 9 kwietnia 1975 r. - ubezpieczony osiągnie wymagany okres 15 lat. W zaistniałej sytuacji zasadniczego znaczenia nabiera ocena prawidłowości zaliczenia do stażu pracy w szczególnych warunkach okresu służby wojskowej. W ocenie Sądu Apelacyjnego analiza kierunków orzecznictwa Sądu Najwyższego w spornym zakresie, ze szczególnym uwzględnieniem wyroków tego Sądu z dnia 17 maja 2012 r., I UK 399/11, LEX nr 1211140, z dnia 24 maja 2012 r., II UK 265/11, LEX 1227192 zapadłego na tle podobnej sprawy, tj. dotyczący okresu służby wojskowej przypadającej w latach 1970-1975 czy też postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 5 lutego 2013 r., II UK 274/12 (niepublikowane), prowadzi do wniosku, że nie można podzielić zarzutów organu rentowego, a tym samym uznać

należy, że Sąd Okręgowy prawidłowo zaliczył ubezpieczonemu sporny okres służby wojskowej, od 26 kwietnia 1973 r. do 9 kwietnia 1975 r., do stażu pracy w szczególnych warunkach. K. A. spełnił także pozostałe przesłanki nabycia prawa do emerytury we wcześniejszym wieku z art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, tj. ukończył 60-ty rok życia, posiada ogólny staż ubezpieczeniowy w wymiarze 30 lat i 15 dni, nie jest członkiem OFE i nie pozostaje w zatrudnieniu. W ocenie Sądu Apelacyjnego ubezpieczony wykazał, że spełnia wszystkie przesłanki nabycia prawa do wcześniej emerytury na mocy art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Organ rentowy - Zakład Ubezpieczeń Społecznych, wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego, zaskarżając go w całości. Organ rentowy oparł swoją skargę na podstawie naruszenia prawa materialnego, tj. art. 184 w związku z art. 32 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (j.t.:Dz.U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227, ze zm.), w związku z art. 108 i art. 106 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony (Dz.U. t.j.: 2004 r. Nr 241, poz. 2416, ze zm.), poprzez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie powyższych przepisów, polegające na przyjęciu przez Sąd drugiej instancji, że do stażu pracy w szczególnych warunkach zaliczony został okres odbywania służby wojskowej tj. okres 26.04.1973 r. - 9.04.1975 r. Organ rentowy wniósł o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego i przekazanie sprawy temu Sądowi do rozpoznania, ewentualnie uchylenie w całości wyroku Sądu drugiej instancji, jak również poprzedzającego go wyroku Sądu pierwszej instancji i orzeczenie co do istoty sprawy poprzez oddalenie odwołania Wnioskodawcy oraz zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna okazała się nieuzasadniona. W dniu 1 lipca 2013 r., gdy organ rentowy wniósł skargę kasacyjną, orzecznictwo Sądu Najwyższego w kwestii zaliczania do stażu pracy w szczególnych warunkach okresu służby wojskowej było jeszcze rozbieżne. Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy podjął uchwałę w

dniu 16 października 2013 r. (II UZP 6/13) w wyniku rozpoznania zagadnienia prawnego przedstawionego postanowieniem Sądu Najwyższego z dnia 10 czerwca 2013 r., II UK 349/12 - OSNP 2014 nr 3, poz. 42, Biul. SN 2013 nr 10, s. 24, M.P.Pr. 2014 nr 2, s. 94-101.

Powyższą uchwałą Sąd Najwyższy w składzie siedmiu sędziów - mając na uwadze rozbieżne poglądy w tej kwestii - stwierdził, że „Czas zasadniczej służby wojskowej odbytej w okresie obowiązywania art. 108 ust. 1 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (Dz.U. Nr 44, poz. 220, w brzmieniu obowiązującym do dnia 31 grudnia 1974 r.) zalicza się - na warunkach wynikających z tego przepisu - do okresu pracy wymaganego do nabycia prawa do emerytury w niższym wieku emerytalnym (art. 184 w związku z art. 32 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.).

W uzasadnieniu Sąd Najwyższy wskazał między innymi, że – „ (...) ustawa z dnia 30 stycznia 1959 r. o powszechnym obowiązku wojskowym i ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej regulowała zasadniczą służbę wojskową, a jej przepisy gwarancyjne (odpowiednio art. 125 tej pierwszej oraz art. 108 ust. 1 tej drugiej) miały znaczenie dla uprawnień pracowniczych, zaliczając okres służby wojskowej do okresu zatrudnienia w zakresie wszelkich uprawnień uzależnionych od ilości lat pracy albo od ciągłości pracy w danym zawodzie lub służbie bądź w szczególnych warunkach, od których zależy nabycie tych uprawnień (art. 125 ustawy z 1959 r.) oraz w zakresie wszelkich uprawnień związanych z tym zatrudnieniem, jeżeli po odbyciu tej służby podjął on zatrudnienie w tym samym zakładzie pracy, w którym był zatrudniony przed powołaniem do służby (art. 108 ustawy z 1967 r.), niemniej jednak nie może budzić wątpliwości, że znajdą one zastosowanie także w zakresie kwalifikowania takiej służby do okresów ubezpieczenia społecznego. Zasadnicza służba wojskowa, biorąc pod uwagę wcześniejsze rozważania, była traktowana jako okres zaliczany do okresów zatrudnienia (w przepisach dekretu z 1954 r., w ustawie o p.z.e. - także w ustawach szczególnych z dnia 28 maja 1957 r. o zaopatrzeniu emerytalnym górników i ich rodzin oraz z dnia 23 stycznia 1968 r. o zaopatrzeniu emerytalnym

pracowników kolejowych i ich rodzin), a więc jako taka nie dawała samoistnie prawa do emerytury, podlegając doliczeniu do okresów zatrudnienia (pracy) i okresów z nimi równorzędnych. Dopiero w ustawie o z.e.p. okres służby wojskowej został potraktowany jako okres równorzędny z okresem zatrudnienia, a następnie jako okres składkowy na podstawie ustawy o rewaloryzacji. Warto jednak powtórzyć, że w czasie, w którym przypadała poborowa („przymusowa”) służba wojskowa wnioskodawcy - od dnia 23 kwietnia 1971 r. do 1 maja 1973 r. - poza wymienionymi wyżej przepisami ubezpieczeniowymi, obowiązywała ustawa z 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony, gwarantująca pracownikowi, po spełnieniu warunków w niej wskazanych (określonych w art. 106 ust. 1), wliczenie okresu służby wojskowej do okresu zatrudnienia w zakresie wszelkich uprawnień związanych z tym zatrudnieniem, jeżeli po odbyciu tej służby podjął on zatrudnienie w tym samym zakładzie pracy, w którym był zatrudniony przed powołaniem do służby, oraz rozporządzenie wykonawcze z 1968 r., według którego pracownikowi, który podjął zatrudnienie (stosownie do zasad określonych w § 1 lub 2), zalicza się okres odbytej służby wojskowej do okresu zatrudnienia w zakresie uprawnień uzależnionych od ilości lat pracy w danym zakładzie lub gałęzi pracy oraz w zakresie szczególnych uprawnień uzależnionych od wykonywania pracy na określonym stanowisku lub w określonym zawodzie. Tak więc z językowej wykładni tego przepisu, w sposób niebudzący wątpliwości wynika, że pod rządem ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej i wydanego na jej podstawie (art. 108 ust. 4) rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 22 listopada 1968 r. w sprawie szczególnych uprawnień żołnierzy żołnierzowi zatrudnionemu przed powołaniem do czynnej służby wojskowej w warunkach szczególnych (I kategorii zatrudnienia), który po zakończeniu tej służby podjął zatrudnienie w tych samych warunkach czas odbywania służby wojskowej wliczał się do okresu zatrudnienia w zakresie wszelkich uprawnień związanych z zatrudnieniem przed powołaniem do służby wojskowej oraz w zakresie szczególnych uprawnień uzależnionych od wykonywania pracy na określonym stanowisku lub w określonym zawodzie. Oznacza to, że w powyższych okolicznościach taki okres służby wojskowej jest nie tylko okresem służby w rozumieniu art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy o emeryturach i rentach, ale także okresem

pracy w szczególnych warunkach w rozumieniu § 3 i 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. (gdy się dodatkowo uwzględni wartości konstytucyjne w ślad za rozważaniami Sądu Najwyższego zawartymi w wyroku z dnia 6 kwietnia 2006 r., III UK 5/06, w którym trafnie wskazano, na wynikający z art. 85 ust. 1 Konstytucji RP, obowiązek obywatela polskiego obrony ojczyzny, stwierdzając nadto, że z art. 2 i 32 ust. 1 i 2 Konstytucji RP, wynika zakaz ustanawiania takich regulacji ustawowych lub dokonywania takiej wykładni przepisów prawa powszechnie obowiązującego, które dopuszczałyby jakiegokolwiek pokrzywdzenie obywatela z powodu wykonywania publicznego obowiązku obrony ojczyzny). Innymi słowy, jeżeli zostały spełnione przez pracownika wskazane wyżej warunki powrotu do poprzedniego zatrudnienia zostaje zachowana tzw. ciągłość pracy, a okres zasadniczej służby wojskowej jest okresem zatrudnienia na takich samych warunkach, jak przed powołaniem do tej służby.”

Mając na uwadze, że w niniejszej sprawie organ rentowy zaliczył ubezpieczonemu 14 lat 10 miesięcy i 10 dni pracy w warunkach szczególnych, stwierdzić należy, że ubezpieczony legitymuje się 15 letnim okresem pracy w warunkach szczególnych poprzez doliczenie do wyżej wskazanego okresu - służby wojskowej od dnia 26 kwietnia do dnia 31 grudnia 1974 r., kiedy to nastąpiła zmiana art. 108 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (Dz.U. z 1974 r. Nr 24, poz. 142 – art. X pkt 2). Tym samym uznać należy, że K. A. wykazał, że spełnia wszystkie przesłanki nabycia prawa do wcześniej emerytury na mocy art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji, zgodnie z art. 398¹⁴ k.p.c.